

ad pauperum clericorum adiumentum instituuntur, vel (si institutae sint) conserventur atque adaugeantur. In clericos (sive tempore autumnali a seminario reduces, sive habitualiter sive occasione rusticationis in paroecia remanentes) specialem vigilantiam exercent, eos ad Ecclesiam (etiam diebus ferialibus) advocent et bonis modis (si optus sit) corrigant etc.

296. *Quanam sunt defectus in clericis magis animadvertendi?* Sunt 1° Si in vestibus et speciatim in capillorum compositione levitatem praeseferant. 2° Si conversationes adeant, et speciatim si cum foeminis libenter conversentur. 3° Si tempore nocturno huc illuc per civitatem circumvagant, maxime cum saecularibus. 4° Si in sacristiis, et multo magis in locis qui *Caffè* vocantur, vel apud pharmacopolas etc. tempus terant, et se esse otio deditos demostrent. 5° Si studendi voluntatem non habeant. 6° Si sacris functionibus assidui non sint, vel in ipsis devotionem non ostendant. 7° Si pro doctrina christiana pueris tradenda servitium diligenter non praesentent. 8° Si diebus ferialibus Missam non audiant, SS.mum sacramentum non visitent, vel nimis raro ad sacramenta accedant; et, uno verbo, si veram et constantem animi pietatem non praeseferant.

297. *Quid de relationibus Episcopo dandis quoad clericos?* Quatenus eorum mores sint tales ut (si sacerdotes evaderent) de bono exitu serio timendum esset; tunc parochus Episcopo id significare non omittat. Muneribus, precibus aut promissionibus non cedat; et falsa commiseratione in re adeo momentosa se adduci non sinat.

Hic sequitur tractatus de matrimonio; et agendum est de praestandis a parochis 1. Antequam matrimonium celebretur. 2. Actu ipso matrimonium celebrandi. 3. Postquam matrimonium celebratum fuerit.

CAPUT XIV.

De matrimonio, et imprimis de praestandis a parochis antequam matrimonium celebretur.

Agendum est 1. De instructione circa matrimonium populo danda. 2. De notandis circa visitationes adamantium, circa intromissionem parochi in tractatibus matrimonii, et circa simultaneam matrimonii civilis celebrationem. 3. De examine sponsorum et de fide status liberi. 4. De proclamationibus, et de impedimentis denunciandis. 5. De quibusdam rebus post proclamationes peragendis, et speciatim (praemissa brevi expositione impedimentorum) de dispensationibus interdum petendis et exequendis. 6. De matrimoniis conscientiae. 7. De impedimentis detectis dum omnia sunt parata. 8. De quibusdam rebus quae ob stare possunt, sed non sunt impedimenta canonica stricte dicta.

ARTICULUS I.

De instructione circa matrimonium populo danda.

298. *Quaenam sunt instructiones magis necessariae circa hoc sacramentum populo tradendae?* Sunt sequentes.

I. Matrimonium civile, ab ecclesiastico seiunctum, apud Deum, Ecclesiam et in conscientia nihil valet, et est concubinitus. Attamen, celebrato matrimonio ecclesiastico (quod solum veri matrimonii nomen meretur), civile quoque est celebrandum.

II. Matrimonium est sacrum, imo sacramentum magnum; unde in gratia Dei, et (saltem practice) praemissa confessione recipi debet.

III. Benedictio nuptialis, Eucharistiae susceptio aliique ritus, qui in publica huius sacramenti receptione adhibentur, magni fieri debent; et Ecclesia licentiam celebrandi matrimonium privatim concedit quidem, sed (seclusis causis vere gravibus) non libenter.

IV. Matrimonium secum fert obligationes gravissimas (quae explicari quidem debent sed prudenter).

V. Electio personae matrimonio sibi copulandae est actus quam maxime momentosus, ad quem non ex caeco

amore, bene vero ex sapienti consilio, matura ponderatione, atque ordinarie cum consensu parentum, deveniendum est.

VI. Ficta data spe matrimonii, puellam diu sibi devincire, magnum delictum est.

VII. Periculosissimi et omnino reprobandi sunt amores, si quovis fundamento solido destituantur, vel tempore nimis diuturno aut clam continuentur; speciatim si parentes nihil scirent, maxime vero si eorum consensus sperari non posset, aut si iam firmiter obstarent, et multo magis si talis reluctantia prorsus rationabilis esset.

VIII. Sponsalia (quamvis apud leges civiles pene nullam vim habeant. *Art. 53. 54*) graves et serias consequentias pariunt; practice enim non raro res eo tandem desinunt, ut miserae puellae, partim in conscientia (atque etiam apud iudicem ecclesiasticum) et partim ex vexatione, firmiter ligatae remaneant; et e contra iuvenes omnimodam libertatem sibi arrogent. Sponsalia itaque (nisi contrahantur matrimonio iam instante), maxime si absque scriptura et sine testibus fiant, sunt dissuadenda.

IX. Genitores, et speciatim matres, gravi culpa se coinquant, si filias cum amasiis solas, sive in cubiculis sive dum illos abeuntes ad domi ianuam comitantur, notabili tempore relinquunt, dum id impedire possent.

X. Denique circa obligationem [gravem denunciandi impedimenta, si quae sint, populus instrui debet.

ARTICULUS II.

De notandis circa visitationes adamantium (praeter supradicta); circa intromissionem parochi in tractatibus matrimonialibus, et circa simultaneam matrimonii civilis celebrationem.

299. *Circa visitationes, quas adamantes matrimonio praemittere solent, praeter instructionem populo dandam (ut supra), quid est notandum?* Parochus in hac neque nimis rigidus, neque omnino indifferens esse debet; si enim

res (attentis circumstantiis) nimis in longum procedant, et speciatim si puella sine custodia sit, maxime vero si lapsus intercesserint, curare tenetur, ut matrimonium cito concludatur. Sponsalibus autem iam contractis, si forte iuvenes in eadem familia conviverent (v. g. si famula heri filio nuptura esset) separatio exigi deberet. Caeterum vide dicta *De Occasionariis (n. 244 et seqq.)*.

300. *Expeditne ut parochus in tractatibus matrimonii se intromittat?*

I. Circa personae electionem, negative. Lenocinium, quamvis ad honestum matrimonium dirigatur, parochus non decet. Dieteriis et quandoque sinistris iudiciis se exponeret. Nihil dico de maledictionibus, si forte matrimonium exitum infelicem habiturum esset; maxime si sponsorum alteruter solum propter persuasiones et non libenti animo nuptiis consentiret.

II. Parochus tamen se aliquo modo ingerere posset, si conclusio matrimonii ad scandalum reparandum, ad prolem legitimandam, vel ad puellae honori consulendum necessaria evasisset; sed tunc quoque non semper matrimonium urgere deberet; interdum enim satius est ut puella iacturam suam in pace toleret, quam ut cum perditio in vitiis omnibus perpetuum vinculum contrahat.

III. Caveat etiam parochus, ne matrimonii alicuius conclusioni se opponat, maxime si pro sola utilitate temporali huius vel illius familiae se opponeret (ut puta, si iuvenis dives puellam pauperem ducere vellet).

IV. Rogatus pro informationibus, valde caute procedat; saepe enim expedit, ut, si informationes ab aliis capere deberet, hoc onus declinet; si de scientia propria interrogetur, laudet quatenus convenienter laudare possit, secus taceat, aut verbis ambiguis et evasivis utatur. Si secus ageret, odia multa et fortassis acerrima iuvenum et familiarum facile contra se concitaret; quod semper (seclusa necessitate, quae in huiusmodi casibus non satis adesse solet) evitandum est.

301. *Quid si parochus timeret, ne praetermisso matrimonio ecclesiastico, matrimonium mere civile celebraretur?* S. Poenitentiaria (*Encycl. 12 Aug. 1882*) dicit: « Penes sponsores, ac praesertim puellas, quae ut plurimum recte de religione sentiunt, etiam per interpositas personas, (parochi) agant ne nuptiis consentiant, nisi eadem ante civiles ritus coram Ecclesia christiano more celebrandae sint, reiectis quibuscumque promissionibus (N. B.) quae non raro fallaces esse solent ». Non desunt viri, qui obtemperaturi sunt, sed aliquantisper a parochis rogari volunt: benevole itaque rogentur. Alii timent expensas sive pro fide status liberi, sive pro eleemosyna Missae, sive multo magis si aliqua dispensatio peti deberet. Parochus, sin minus dicat omnia gratis illos esse obtenturos, saltem curet ut expensae imminuantur, aut solum ab una parte clam sustineantur. Alii respectum humanum reformidant; et tunc matrimonium de licentia Episcopi celebretur privatim, vel in loco dissito, aut (in casu extremo) per procuratorem vel epistolam; aut etiam accipiendo prius consensum unius et postea (v. g. alia die vel hora) alterius; dummodo postea aliquo modo divulgetur matrimonium rite fuisse celebratum. Vide *De Occasionariis* (n. 147).

302. *Teneturne parochus inquirere an sponsi praeter matrimonium ecclesiasticum, civile quoque contracturi sint; et quid si illud non sint contracturi, vel de hoc sit dubitandum?* Parochus tenetur certe (supposito dubio) de hac re inquirere; et, si sponsi matrimonium civile non essent contracturi, vel rem istam sub dubio relinquerent, et (uno verbo) si publicationes civiles simul cum ecclesiasticis locum habiturae non essent; parochus procedere non posset, et Episcopum commonefacere deberet. Vide *De Occasionariis* (n. 118).

303. *Contrahendumne est prius matrimonium ecclesiasticum, an vero civile?* Prius ecclesiasticum. Ita declaravit S. Poenitentiaria (*15 Ian. 1886*); et subiunxit:

« Si qua coactio aut absoluta necessitas (quae facile admittenda non est) eiusmodi ordinis invertendi causa esset; tunc omni diligentia utendum erit, ut matrimonium coram Ecclesia quamprimum contrahatur, atque interim contrahentes seiuncti consistant ».

ARTICULUS III.

De examine sponsores et de fide status liberi.

304. *Antequam publicationes fiant, quid exigitur?*

1° Si forte parochus sciret adesse aliquod impedimentum, agendum esset pro dispensatione (sed de re ista alibi).
2° Exigitur examen sponsores eorumque consensus pro publicationibus. 3° Fides status liberi.

PUNCTUM I.

De sponsores examine et consensu pro publicationibus.

305. *Examen sponsores in quo consistit?* In examinandis illis (intellige seorsim et a proprio parochis) 1° circa matrimonium et libertatem consensus; 2° circa catechismum.

306. *Quomodo examinari debent sponsi circa matrimonium?* An sciant 1° matrimonium esse sacramentum institutum a Christo Domino ad gratias pro coniugali statu necessarias eis conferendas; 2° recipiendum esse in gratia Dei. Examinari debent 3° an aliquid obstat; maxime vero an libere et sponte consentiant, an adsit quoque parentum consensus, an cum alia persona sponsalia contraxerint, an sciant vel suspicentur aliquid adesse impedimentum, et an ad celebrandum etiam matrimonium civile sint dispositi. Examinari debent 4° circa matrimonii obligationes (intellige quantum decet), et speciatim circa proles educationem.

307. *Quomodo examinandi sunt sponsi circa catechismum?* 1° Sufficit ut examinentur per summa capita circa fidem, legem Dei et Ecclesiae, et media salutis. 2° Discretionem opus est. Agitur, v. g. de persona quae examen bono animo acceptura sit? Tunc exigatur ut mysteria principalia Fidei, Symbolum Apostolicum, Orationem Dominicalem, Sacramenta, et praecepta decalogi atque Ecclesiae recitet; speciatim si agatur de sponsa (filios enim in catechismo instruere ad matres praecipue spectat); nec iam certe et bene instructas ab examine dispensari debent. Agitur de iis qui adeo hebetis sunt ingenii, et exilis memoriae, ut, v. g. Symbolum Apostolicum nunquam didicere potuerint; aut de puella quae verecundetur et facile confundatur? Cum his (quamvis bono animo, ut dixi, examen subeant) severitas adhiberi non debet. Agitur de iis qui (attenta eorum conditione, aut exigua, ut ita dicam, religione, prout hodie maxime in civitatibus et quoad viros facile accidit) non libenter examen subituri sint? Tunc prudentia exigit ut parochus examen circa formulas magna ex parte vel etiam ex toto (et forte etiam quaslibet alias interrogationes) praetermittat. Attamen cum omnibus (aut fere omnibus) methodum servabit enunciandi paucis verbis (et quasi ad modum reducentis in memoriam) principales veritates circa fidem, legem, et media salutis, ut supra dicebam.

308. *Quid si sponsus apud parochum pro examine et consensu praedicto comparere nolit, sed solum opere tertiae personae (v. g. matris suae) consensum suum ei significet?* Per se loquendo, hoc certe non sufficit; quod enim sponsi comparere debeant personaliter apud parochum, et hic nequeat ad proclamationes procedere, nisi prius de sponsorum instructione sufficienti certus evaserit; hoc est de iure, et generali Ecclesiae lege praecipitur. Quid ergo agendum? Standum erit iudicio Episcopi, qui pro casibus particularibus sive per se sive per vicarios foraneos dispensare poterit.

PUNCTUM II.

*De fide status liberi.*309. *Quid de fide status liberi?*

I. Antequam matrimonium publicetur, exigitur (et quidem regulariter quamvis sponsi essent ambo dioecesani) fides status liberi conficienda in cancellaria episcopali; ad quam proinde, vel ad vicarium foraneum si pro examine testium fuisset delegatus, duo testes pro sponso et totidem pro sponsa mitti debent. Si hi testes non essent cancellario (prout ordinarie contingeret), aut vicario foraneo, cogniti, exigeretur ut parochus per litteras de eorum idoneitate illum tutum redderet. Erunt autem idonei si ex una parte sint fide digni, et ex alia personam (de cuius immunitate ab impedimentis testari debent cum iuramento) cognoverint iam inde ab eius pubertate, eique adeo prope habitaverint aut quomodolibet semper in tali relatione fuerint, ut, si in vulgus notitia aut rumor de aliquo contracto impedimento irrepsisset, ipsos non latuisset. In hunc finem acceptantur (imo praeferuntur) personae de eadem sponsorum familia (v. g. fratres, genitores etc.), neque excluduntur foeminae. Duo testes pro ambobus sponso sufficerent, si illos ambos ut supra cognovissent. Alicubi unus tantummodo testis pro sponso, et alter pro sponsa adhibetur. Utrum haec consuetudo sit legitima, iudicent alii, et res ista non ad parochos sed ad curiam spectat. Certe tamen, si testis cognitionem praedictam non haberet, ad iurandum de rebus quas ignorat nec adhiberi, nec tamquam idoneus a parochis praesentari posset.

II. Quoad viduos, exigitur etiam fides authentica et legaliter recognoscibilis de morte coniugis.

III. Si, habita fide status liberi a curia episcopali, matrimonium ad tres menses procrastinaretur, ordinarie nova fides exigeretur, nisi Episcopus hanc non esse necessariam existimaret.

IV. Pro matrimoniis in articulo mortis contrahendis, fides status liberi non exigitur. Attamen, si coniux forte convalesceret, matrimonio uti non posset, nisi prius omnia supradicta suppleta fuissent. Cf. Instruct. et Decr. S. C. S. O. apud Berengo (*Enchirid. Miscellanea IX*).

310. *Quid si unus ex sponsis esset diversae dioecesis?* R. Tunc fides status liberi perficienda foret in ambabus curiis, neque publicationes fieri possent antequam curiae eandem fidem sibi invicem communicassent; idque servandum esset quamvis dioeceses vicinae, aut paroeciae sponsorum in duarum diocesum confiniis essent (*l. c.*)

311. *Quid si sponsi non semper extitissent dioecesani?* R. Si ante pubertatem in dioecesim venissent et postea in ipsa semper commorati fuissent, tunc ut simpliciter dioecesani considerantur. Si vero post pubertatem in aliis dioecesibus commorassent, tunc fides status liberi a respectivis curiis exigeretur idque quamvis a decem annis et ultra intra dioecesim venissent, aut etiam coniugati, et postea, mortua uxore, aliam ducere vellent. Si tamen in aliis dioecesibus commorassent ad breve tempus, vel utcumque si sponsus illuc parum cognitus fuisset (ut in militibus contingere solet) et proinde moraliter impossibile foret testes ad rem idoneos (qui scilicet de nullo tunc contracto impedimento certam notitiam habere possent) in iisdem locis invenire; tunc dicta fides non exigeretur, et iuramentum suppletorium sufficeret. Cf. *Monitore (Vol. VIII. II. pag. 57)*. A fortiori, si sponsi fuissent vagi, habita fide status liberi a dioecesi originis et a locis ubi forte diutius moram stabilem duxissent, iuramentum suppletorium illis dari deberet.

ARTICULUS IV.

De proclamationibus matrimonii et de denuntiatione impedimentorum.

PUNCTUM I.

De proclamationibus.

312. *Quomodo de regula ordinaria exigantur proclamationes, explica cur exigantur, et in quo consistant?* Exiguntur ad impediendum ne quis iam alio matrimonio ligatus, aliisve impedimentis detentus, aut inscius rationaliter parentibus, nuptias contrahat.

In quo consistant, declaratur a Trid. (XVII. 1) dicente: « Antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium, parrocho, tribus continuis diebus « festivis, in Ecclesia inter Missarum solemnias publice « denuntietur, inter quos matrimonium sit contrahendum ».

313. *Explica verba: A proprio contrahentium parrocho?* 1° « Si vir et mulier paroeciae sint diversae, in « utraque paroecia fiant denuntiationes ». (Rituale). 2° Proprius parochus intelligitur ille, in cuius paroecia sponsi, ut veri parochiani, habitant de praesenti. 3° Interdum publicationes parochi huius non sufficiunt. Si enim matrimonium celebrari debeat a iuvene degente in collegio, monasterio, vel conservatorio; publicationes non solum in paroecia collegii, monasterii etc. sed etiam in illa ubi eius parentes vel tutores degunt, faciendae sunt. Idem dic de milite, si forte in exercitu longe a domo paterna nuptias contracturus foret. Idem dic a fortiori si sponsorum alteruter duplex domicilium haberet (si nempe sex mensibus in alia paroecia habitare solitus esset); aut si matrimonium contrahere vellet in loco quasi-domicilii, dum alibi princi-

palem parochialitatem conservat. De iure faciendae essent proclamationes etiam in paroecia, a qua quis a brevi tempore discessit; atque insuper (absque ulla casuum distinctione) in loco originis. Sed hae ultimae regulae non ubique vigent: et proinde parochi in praxi propriae dioecesis consuetudinem (donec Episcopus aliter non disponat) observare debent.

314. *Quoad verba: Tribus continuis diebus festis, quid de diebus festis suppressis?* In iis quoque fieri possunt proclamationes; sed dummodo frequens populus ad Missam concurrere soleat, et sic scopus a Concilio intentus obtineri possit. Cf. plures S. C. C. decisiones apud Vecchiotti (§ 71).

315. *Quid de illis diebus ferialibus, qui a populo ex devotione tamquam festivi celebrantur?* In his fieri nequeunt proclamationes, nisi pro aliquo casu particulari ex causa rationabili et de licentia Episcopi. Vecchiotti (l. c.).

316. *Quid si proclamationes fierent quidem tribus diebus festis, sed non continuis?* Alicubi consuetudo est ut, si forte occurrat dies festus infra hebdomadam, liceat illum praeterire peragendo proclamationes solis diebus dominicis; imo alicubi dioecesanae leges iubent, ut dies festus sine proclamationibus relinquatur, si forte die immediate antecedenti proclamationes factae fuissent. Parochi itaque propriae dioecesis consuetudinibus vel legibus se conformabunt; sed certe a peccato veniali excusari nequiret parochus, qui, postquam fecerit primam proclamationem, v. g. die dominica, sequentem diem dominicam praeteriret, quin adhuc secundam perageret. Scavini (III. 809).

317. *Proclamationes possuntne fieri etiam tempore pro nuptiis vetito?* Affirmative; sufficit enim ut nuptiarum celebratio ad tempus licitum differatur.

318. *Quid de gradu culpae in omissione proclamationum?* Unius proclamationis omissio peccatum veniale non excedit; idemque dicunt Salmanticenses de duabus. Ego dicerem perpendendas esse circumstantias, et speciatim 1° qua de causa omittantur; 2° utrum alicuius impedimenti timor adsit; 3° an populus admonitus fuerit pro-

clamationem illam esse ultimam; 4° praecipue vero an inter ultimam peractam proclamationem et matrimonii celebrationem intervallum decurrat. Cf. S. Lig. (VI. 990). Omittere autem proclamationes ex toto (intellige seclusa dispensatione expressa aut saltem legitime praesumpta) certe peccatum mortale est.

319. *Quid significant verba: In Ecclesia inter Missarum solemnias?* Significant in Missa parochiali. S. C. C. apud Scavini (809).

320. *Quid si parochus de proclamatione facienda oblitus fuisset?* Tunc illam facere posset in alia Missa (supposito semper populi concursu), aut etiam post meridiem occasione concionis, benedictionis etc.

321. *Quid tempore pestis, si populus ad Ecclesiam non concurreret?* Per publica edicta (nisi Episcopus dispensaret) Ecclesiae ianuis affixa proclamationes peragendae essent (Cf. Scavini n. 900).

322. *Quid de dispensatione a proclamationibus?* Episcopi eorumque Vicarii Generales habent facultatem ordinariam (quam aliis delegare possunt) dispensandi ab illis. Attamen causae legitimae exiguntur; cuiusmodi essent non solum si ageretur de periculo mortis, aut de matrimonii iam contracti revalidatione, aut si qui de facto concubinarii sunt coniuges legitimi reputarentur, aut si iustis de causis matrimonium secretum (vulgo conscientiae), iuxta infra dicenda (n. 400) celebrari deberet; sed etiam si mulier iam foret gravida et timeretur ne vir voluntatem mutaturus esset, vel si sponsi parati essent ad matrimonium civile statim nullaque interiecta mora contrahendum; et multo magis si publicationibus non consentirent, et timendum esset, ne, si fierent, civiliter dumtaxat et non ecclesiastice nubarent; vel si sponsus ad longinquas regiones statim profecturus esset; vel si timeri deberet ne parentes matrimonium inique impedituri forent; vel si ageretur de Regibus et Principibus, quorum matrimonia in Ecclesia publicari non soleant; vel si ex una parte tempus Quadragesimae vel Adventus immineret, et ex alia periculum incontinentiae aut aliud grave motivum suaderet, ne diu